

ЛЬВІВСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ

ЛЕБЕДЮК ВІТАЛІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

УДК [329: 351] (477)

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ:
ОПТИМІЗАЦІЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ

25.00.02 – механізми державного управління

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

Львів – 2012

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Політичні партії є важливим елементом сучасного демократичного врядування і головним каналом, через який відбувається артикуляція інтересів виборців, рекрутування політичних лідерів, формування органів влади. Будучи суб'єктами політики, партії виконують провідну роль у взаєминах суспільства і держави. Партії артикулюють і транслують органам державної влади ті інтереси, які формуються в різних соціальних групах.

Сьогодні форма, у якій здійснюється влада в тій чи тій країні, певним чином залежить від партій, які, взаємодіючи між собою та владою, утворюють партійну систему суспільства. Значною мірою вони, як суб'єкти формування владних відносин, визначають напрям і якість політичного та управлінського процесу в конкретній державі.

Участь у керівництві державою є головною метою кожної політичної партії. Оскільки виразниками влади в державі є вищі державні органи, яким належить право ухвалення політичних рішень і призначення виконавчої влади, то політична влада належить партіям, з яких рекрутують кадри у вищі державні органи. Соціальне значення проблеми полягає у тому що розбіжність між ідеальною моделлю і реальністю у сфері організаційної будови політичних партій сучасної України перешкоджає їм бути фільтром у формуванні державницької еліти, від якої залежить якість управлінських рішень, які мають відповідати сучасним стандартам демократичного (публічного) врядування.

Цінність дослідження для науки з державного управління полягає у тому, що з'ясування організаційних типів політичних партій в Україні, які склалися, дозволяє виявити наявні та бажані механізми державного регулювання організаційного розвитку політичних партій, а це у свою чергу сприятиме підвищенню ефективності державного управління і утвердження демократичних засад організації влади.

Учені досліджують політичні партії в різних аспектах. Концептуальні засади дослідження організаційної складової в діяльності партій висвітлено в працях провідних науковців у галузі партології: М. Острогорського, М. Вебера, М. Дюверже, Р. Міхельса, З. Ньюманна. На сучасному етапі вивчення організаційних особливостей політичних партій продовжили зарубіжні дослідники: К. Ф. Байме, С. Велхофер, С. Волінетц, Р. Гунтер, Л. Даймонд, К. Джанда, Л. Епстейн, Р. Катц, О. Кірчхеймер, Р. Кулі, Дж. Лапаломбара, П. Майр, А. Панеб'янку, Дж. Сарторі. Проблему дослідження організаційного розвитку партій у посткомуністичних країнах висвітлено в роботах Г. Кітшелята, П. Копеску.

Особливості організаційного розвитку політичних партій в Україні досліджують українські вчені, – зокрема А. Білоус, В. Литвин, М. Обушний, М. Примуш, А. Романюк, Ю. Шведа. Окремі аспекти розвитку партійних організацій висвітлено в роботах таких вітчизняних дослідників, як-от: В. Базів, О. Гарань, О. Дергачов, М. Коваль, А. Колодій, А. Мелешевич, К. Меркотан, А. Моїсеєва, І. Павленко, М. Рогозін, С. Сіра, М. Томенко, В. Фесенко, Ю. Шайгородський, О. Шумельда, В. Якушик.

Останнім часом особливу увагу українські дослідники приділяють участі політичних партій в організації державної влади, державного управління, свідченням чого є дисертаційні роботи з державного управління, політичних, історичних, юридичних наук тощо. Отже, діяльність політичних партій є одним із важливих напрямів наукових досліджень у галузі державного управління, які розкриваються в роботах В. Баштанника, Л. Гонюкової, О. Дем'янчука, А. Пойчека, В. Ребкала, Е. Афоніна, О. Радченка та ін.

Актуальність дослідження зумовлено тим, що механізм державного впливу на організаційний розвиток політичних партій в Україні не став предметом системного та комплексного вивчення, а зустрічається лише в поодиноких наукових працях. Основна увага у дослідженнях приділяється впливу партій на державну політику, тоді як ми досліджуємо вплив держави на організаційний розвиток партій. Осмислення значних наукових та теоретико-методологічних напрацювань світової та сучасної науки з державного управління і партології дають підстави здійснити дослідження організаційного розвитку політичних партій в Україні і визначити місце в ньому механізму державного впливу. Спочатку досліджуємо організаційний

тип політичних партій в Україні, який склався, щоб побачити як держава впливає на їхній організаційний розвиток і на основі отриманих результатів пропонуємо практичні рекомендації щодо оптимізації механізму державного впливу на організаційний розвиток політичних партій у бажаному напрямку для суспільства.

В умовах молодого української демократії реформування механізму державного впливу на організаційний розвиток політичних партій забезпечило б довіру суспільства до партій і сприяло б їхньому організаційному розвитку, що є одним із найактуальніших завдань для політиків та управлінців. Необхідність запобігання створенню і функціонуванню “віртуальних” політичних партій висуває перед органами державної влади завдання, вирішення яких, значною мірою залежить від теоретичного обґрунтування оптимізації механізмів державного впливу на організаційний розвиток політичних партій. Тому дослідження механізму державного впливу на організаційний розвиток політичних партій в Україні є важливим для підвищення їх дієвості з метою забезпечення репрезентативного і демократичного врядування.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є складовою частиною науково-дослідної роботи кафедри політичних наук та філософії Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України та виконана відповідно до і в межах комплексної наукової теми “Демократичне врядування й адміністрування: проблеми вимірювання й аудиту” (державний обліковий номер 0110U001480), беручи участь у якій автор аналізував громадську думку щодо демократичності структури партій.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є визначити організаційний тип політичних партій в Україні та виробити практичні рекомендації щодо оптимізації механізму державного впливу на організаційний розвиток політичних партій.

Для досягнення мети роботи потрібно виконати такі *завдання*:

- узагальнити та з’ясувати концептуальні засади дослідження організаційного розвитку політичних партій як суб’єктів владних відносин та виробити показники для аналізу організаційного типу політичних партій в Україні;
- визначити специфіку механізму державного впливу на організаційний розвиток політичних партій в Україні;
- проаналізувати організаційні ресурси політичних партій в Україні системі владних взаємовідносин;
- дослідити основні чинники впливу на механізм інституціалізації політичних партій з боку держави;
- з’ясувати організаційний тип політичних партій в Україні у процесі суспільних трансформацій;
- запропонувати практичні рекомендації щодо оптимізації механізму державного впливу на організаційний розвиток політичних партій в Україні.

Об’єктом дисертаційного дослідження є процес взаємодії держави і політичних партій як суб’єктів формування владних відносин.

Предметом дослідження є механізм державного впливу на функціонування та організаційний розвиток політичних партій в Україні та шляхи його оптимізації.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети дисертаційного дослідження було застосовано широкий спектр загальнонаукових та спеціальних методів. Використання методів аналізу та синтезу дало можливість визначити методологічні основи дослідження, уточнити понятійний апарат та з’ясувати особливості організаційного розвитку політичних партій в Україні. Для здійснення аналізу основних теоретико-методологічних підходів у дослідженні організаційного розвитку політичних партій використано порівняльний метод. За допомогою системного методу проаналізовано механізм державного впливу на організаційний розвиток політичних партій. Статистичні методи використано для аналізу особливостей організаційного розвитку політичних партій в Україні. Метод аналізу документів було застосовано для вивчення статутів політичних партій. Використання цих методів дало можливість представити результати дослідження та розробити рекомендації щодо

вдосконалення механізму державного впливу на організаційний розвиток політичних партій в Україні.

Емпіричною базою дослідження є нормативно-правові акти з питань організації та функціонування політичних партій в Україні, матеріали Міністерства юстиції України, Центральної виборчої комісії (ЦВК), довідково-інформаційні видання ЦВК, дослідження зарубіжних та вітчизняних учених, інформаційно-аналітичні матеріали дослідних установ, соціологічних центрів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що поєднання досягнень теорії державного управління і політичної науки, дозволило виявити специфіку механізму державного впливу на функціонування та організаційний розвиток політичних партій в Україні, з'ясувати організаційні типи політичних партій і виробити практичні рекомендації щодо оптимізації механізму державного впливу на організаційний розвиток політичних партій. Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає у тому, що:

уперше:

- визначено організаційні типи політичних партій в Україні на основі запропонованих автором дисертації критеріїв їх організаційного розвитку, а саме: кількість членів і тип членства, організаційна структурованість, автономія партії, концентрація влади;

- виявлено специфіку механізму державного впливу на організаційний розвиток політичних партій в Україні, яка полягає у фрагментарності та несистемності цього впливу і вимагає переходу до комплексного державного регулювання розвитку партій;

удосконалено:

- підхід до вивчення організаційних особливостей політичних партій в Україні, який включає в себе ідеологічний, електоральний і генетичний (походження) виміри політичних партій і дозволяє з'ясувати дієвість механізму державного впливу на організаційний розвиток політичних партій в Україні;

- понятійно-категоріальний апарат теорії державного управління в частині розмежування механізму державного управління діяльністю політичних партій, механізму державного регулювання розвитку політичних партій та механізму державного впливу на організаційний розвиток політичних партій;

набули подальшого розвитку:

- кількісні методи оцінювання інституційних чинників впливу на механізм інституціалізації політичних партій, що полягає у використанні індексів як важливого інструментарію дослідження;

- аргументи на користь того, що в умовах демократичної трансформації в Україні оптимальним державним механізмом забезпечення фінансової діяльності політичних партій є впровадження державного фінансування у частині відшкодування державою витрат партій (блоків), пов'язаних з участю у виборах народних депутатів.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення дисертаційного дослідження використовуються під час викладання курсів “Загальна теорія політики”, “Політичні партії та партійні системи”, “Порівняльна політологія” для підготовки бакалаврів та “Політична система України” для підготовки магістрів спеціальності “Політологія” у навчальному процесі кафедри політології Національного університету “Острозька академія” (акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження від 18 травня 2011 року), а також при підготовці і викладанні навчальних курсів “Політичні інститути і процеси” та “Громадсько-політичні об'єднання як суб'єкти політичного процесу” викладачами кафедри політичних наук та філософії Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президенті України для підготовки магістрів спеціальностей “державне управління” та “публічне адміністрування” (акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження від 21 травня 2011 року).

Низка положень, висновків та рекомендацій дисертації знайшла практичне застосування в роботі Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України в процесі

наукової експертизи законопроектів із питань законодавчого регулювання діяльності політичних партій в Україні (довідка № 16/3-606 від 6 червня 2011 р.).

Результати дисертаційного дослідження становлять методологічну базу для подальших наукових розробок. У дисертації формулюються теоретичні положення й науково-обґрунтовані рекомендації, які можна використати в законотворчому процесі під час формування механізмів державного впливу на організаційний розвиток політичних партій; у науково-дослідній роботі для аналітичного дослідження національного законодавства про політичні партії; для методичного та наукового забезпечення навчального процесу у вищих навчальних закладах; під час розробки та викладання курсів із питань розвитку політичних партій в Україні і місця в ньому механізму державного впливу.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним науковим дослідженням автора. Основні положення, висновки та пропозиції одержані автором особисто і відображені в опублікованих роботах.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження апробовано на таких конференціях: Міжнародна науково-практична конференція “Демократичні стандарти врядування й публічного адміністрування” (Львів, 2008 р.); Всеукраїнська конференція “Громадський рух та становлення громадянського суспільства в Україні” (Сімферополь, 2008 р.); Міжнародна науково-практична конференція “Демократичне врядування в контексті глобальних викликів та кризових ситуацій” (Львів, 2009 р.); Науково-практична конференція “Україна у стані перманентного вибору: духовно-культурні, соціально-економічні та політико-правові стратегії” (Київ, 2010 р.); Науково-практична конференція за міжнародною участю “Реформування системи державного управління та державної служби: теорія і практика” (Львів, 2010 р.).

Окремі положення дисертації було обговорено під час публічних виступів автора на зимових та літніх школах у Європейському університеті в Санкт-Петербурзі в програмі HESP ReSET “Methodological Seminar on Comparative Studies in Political Science” упродовж 2009-2010 років.

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено в 12 наукових працях загальним обсягом 3,6 друк. арк., із них 4 статті у фахових виданнях (3,01 друк. арк.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел і літератури. Загальний обсяг дисертації становить 219 сторінок, з яких основний зміст – 175 сторінок. Робота містить 6 рисунків та 23 таблиці, 10 додатків на 10 сторінках. Список використаних джерел і літератури налічує 201 позицію і займає 20 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, міру наукової розробки проблеми, визначено мету, завдання, об’єкт, предмет і гіпотезу дослідження; охарактеризовано використані методи дослідження, ступінь наукової новизни одержаних результатів, їх теоретичне і практичне значення, наведено дані щодо апробації та впровадження в практику результатів, кількості публікацій за темою дисертації, зазначено структуру дисертації та її обсяг.

У першому розділі – *“Теоретико-методологічні основи дослідження організаційного розвитку політичних партій у системі науки державного управління”* – узагальнено теоретичні засади наукового дослідження, подано огляд літератури за темою дисертації, визначено ступінь дослідженості проблеми, наведено огляд основних дефініцій і власне тлумачення ключових термінів, сформовано методологію дослідження механізму державного впливу на організаційний розвиток політичних партій в Україні.

У контексті теми дисертації проаналізовано теоретичні напрацювання вітчизняних та зарубіжних вчених у таких сферах наукового знання, як: теоретичні засади дослідження організаційного компонента в діяльності політичних партій (М. Острогорський, К. Джанда,

Р. Катц, О. Кірчхеймер, Р. Кулі, П. Майр, А. Панеб'янку, Дж. Сартрі); концептуальні засади функціонування політичних партій як інституту державної політики та управління і розвитку партійних систем (Е. Афонін, В. Баштанник, О. Дергачов, Л. Гонюкова, А. Пойченко, О. Радченко, В. Ребкало, Ю. Шведа); становлення і розвиток перших політичних партій (М. Томенко, А. Слісаренко, Є. Базовкін, О. Гарань, А. Білоус, А. Колодій, К. Меркотав, Ю. Шайгородський); особливості фінансової діяльності політичних партій (М. Примуш, О. Шумельда, А. Романюк, Ю. Шведа); вплив партійної системи на розвиток політичних партій (М. Рогозін, Ю. Шведа); вплив виборчої системи на роль політичних партій (В. Фесенко, А. Романюк, Ю. Шведа).

З'ясовано, що не зважаючи на наявність наукових досліджень, присвячених проблемам взаємодії держави та політичних партій (С. Конончук, І. Поліщук, Л. Гонюкова, В. Баштанник), існують певні розбіжності в тлумаченні базових категорій, немає єдності думок щодо самої ролі держави в управлінні політичними партіями і набору інструментів та важелів впливу на організаційний розвиток політичних партій в Україні.

Ураховуючи сучасні тенденції розвитку партій, відхиляючи класичне зосередження уваги на критерії масового членства і належності до певної соціальної групи, розглядаємо партію як будь-яку організовану групу людей об'єднаних на певній світоглядній основі, яка бере участь у виборах під власною назвою, що служить не тільки для самоідентифікації групи, а й для її ідентифікації в очах виборців. Наявність формальної організаційної структури та спільної програми дій визначає інституційну сутність політичних партій. Організаційну структуру політичної партії розглядаємо, як спосіб організації внутрішньопартійного життя через вертикальні та горизонтальні зв'язки партії (передусім звертаючи увагу на взаємини між центральними та низовими партійними організаціями).

Теорія політичних партій перебуває в стадії свого становлення, внаслідок чого маємо недостатньо вивчену проблему організаційного розвитку політичних партій і механізмів державного впливу на них. Основна проблема полягає в тому, що й досі не вироблено чітких показників та зрозумілої методики об'єктивного визначення організаційного функціонування політичних партій та впливу на них з боку держави.

Західні компаративісти, вивчаючи партійні організації у Східній Європі, використовують поняття “кадрових” і “масових” партій, як відправні точки в аналізі посткомуністичних партій. Однак важливо відмітити, що класичні кадрові і масові партії були історичними типами, які в наш час не існують в “чистому” вигляді та й, на нашу думку, навряд чи з'являться в країнах Східної Європи і країнах колишнього Радянського Союзу. Крім того, кадрові партії створили соціально-політичні умови для появи і успіху масових партій, а ті в свою чергу створили відповідні умови для успіху всеохоплюючих партій. Таким чином, розвиток політичних партій в західноєвропейських державах відбувався за певним алгоритмом, в якому кожний новий тип партії провокував реакцію, яка стимулювала подальший розвиток нових моделей політичних партій. Отож, масова партія, як і будь-яка інша, є лише однією із стадій безперервного політичного процесу.

Аналіз напрацювань вчених у сфері вивчення організаційної структури політичних партій показав, що мають цінність багато ідей пов'язаних з особливостями дослідження організаційної будови партій. Використавши дослідницькі надбання різних вчених, ми виділяємо чотири головних показники організаційної будови політичних партій: (1) кількість членів партії і тип членства (М. Дюверже), (2) організаційна структурованість (А. Панеб'янку), (3) автономія партії (К. Джанда), (4) концентрація влади (М. Дюверже, К. Джанда, А. Панеб'янку).

Визначено, що ресурсами партії є засоби, можливості, які партія може використати і реалізувати в процесі своєї діяльності. Організаційні ресурси партії розглядаються як кадровий потенціал, який використовує партія у формуванні організаційної структури і розподілі функціональних обов'язків. Організаційні ресурси партії складаються з організаційної структури партії, апарату партії, лідерів і керівників партії.

У науковій літературі з державного управління існують різні підходи щодо виокремлення видів і класифікації механізмів державного управління. Виходячи з об'єкту управління, ми розглядаємо механізми держави у сфері діяльності політичних партій і розмежуємо їх таким чином: механізм державного управління у сфері діяльності політичних партій, механізм державного регулювання розвитку політичних партій, механізм державного впливу на організаційний розвиток політичних партій (Е. Афонін, В. Баштанник, Л. Гонюкова, А. Пойченко, О. Радченко, В. Ребало).

Під механізмом державного управління у сфері діяльності політичних партій розуміємо сукупність політичних, економічних, соціальних, організаційних і правових засобів, за допомогою яких здійснюється цілеспрямований вплив органів державного управління на політичні партії з використанням конкретних ресурсів. Механізм державного регулювання розвитку політичних партій розглядається як сукупність організаційно-правових, фінансових, інформаційних інструментів, за допомогою яких держава регулює діяльність політичних партій і встановлює вимоги до їх функціонування. Механізм державного впливу на організаційний розвиток політичних партій визначає безпосередні інструменти, що застосовуються для досягнення поставлених цілей, передбачених відповідною державною політикою у сфері організаційного розвитку політичних партій. Основними інструментами в сфері державного впливу на організаційний розвиток політичних партій в Україні є: організаційно-правові, фінансові та інформаційні.

Механізм державного управління у сфері діяльності політичних партій характеризує найбільш сильний вплив на функціонування політичних партій і включає в себе механізм державного регулювання розвитку політичними партіями та механізм державного впливу, який розглядаємо в контексті організаційного розвитку політичних партій. Механізм державного управління партіями можливий лише у тоталітарних країнах, де держава здійснює адміністративні дії щодо об'єкту управління. Механізм державного регулювання передбачає впорядкування, тобто приведення в належний порядок у напрямку до суспільних вимог, здійснюючи опосередкований вплив на організаційний розвиток партій. Механізм державного впливу присутній у тому випадку, коли не існує комплексного механізму державного регулювання.

Механізм державного регулювання визначає специфіку державного розвитку і забезпечує сприйняття держави як цілісного явища та пов'язує елементи держави у єдину систему, яка здійснює державне управління. Тому перед державою стоїть завдання домогтися такого впливу на організаційний розвиток партій, щоб вони діяли не лише в групових інтересах, а й у загальносуспільних або щоб їх змагальна політична діяльність вела до реалізації загальносуспільного інтересу.

У другому розділі – *“Особливості організаційного розвитку політичних партій в Україні та використання інструментів державного впливу”* – проведено аналіз державного впливу на внутрішній баланс ресурсів політичних партій, досліджено організаційні ресурси політичних партій, з'ясовано організаційний тип політичних партій в Україні.

Щоб з'ясувати розподіл внутрішніх ресурсів політичних партій, у дослідженні, використане визначення партійної організації, яке ввели у науковий обіг Р. Катц і П. Майр, як “баланс” трьох організаційних „облич” партії (organizational faces): партії на місцях (the party on the ground), центрального партійного керівництва (the party central office) і представництва партії в органах влади (the party in public office). Місце, яке займає “партія в органах влади” в організаційній структурі партії є важливим, оскільки саме цей її елемент безпосередньо формує та здійснює вплив на вироблення державної політики у різних сферах. Члени “партії в органах влади”, якими є народні депутати, володіють різноманітними ресурсами, які використовуються у внутріпартійній політиці, зокрема: юридичними повноваженнями приймати рішення державного значення (закони тощо), а також знаннями та поінформованістю, які доступні представникам партії.

Досліджено, що в Україні статuti парламентських партій визнають, що парламентська фракція (група) не може діяти незалежно від керівного органу партії, який

представлений в особі лідера партії. Парламентська фракція є значно обмежена у своїй автономії, в тому числі і в ухваленні рішень щодо розподілу матеріальних і фінансових ресурсів. Крім того, лідер партії керує процесом формування коаліції та приймає остаточні рішення щодо можливих партнерів по коаліції і щодо змісту коаліційних угод. Попри окремі винятки, загалом існує сильний вплив лідера партії на діяльність парламентської фракції. Роль керівника в організаційній структурі партії посилила пропорційна система виборів, яка ізолювала депутатів від виборців: щоб потрапити до списку на наступних виборах, депутатаві потрібна згода керівника партії, а не виборців.

З'ясовано, що законодавство України майже ніяк не регулює внутрішнє життя партій. Згідно із Законом України "Про політичні партії в Україні" політичні партії проводять свою діяльність відповідно до Конституції України, згаданого Закону, інших законів України, а також згідно із партійним статутом, прийнятим у визначеному законодавством порядку. Оскільки законодавство детально не регламентує змістове наповнення статутів, то варіації організаційної структури партій можуть бути значні. Проте, на практиці вони не занадто великі, бо статuti політичних партій складаються за певним неписаним правилом. У статутах політичних партій не простежується суттєва відмінність їх організаційних структур, які нагадують загальний зразок.

Аналіз статутних документів парламентських партій показав, що первинні та регіональні осередки мають лише такі засоби впливу на вищі партійні органи: розглядати запропоновані партійним керівництвом партійні документи та програми; обирати делегатів на конференцію партійної організації вищого рівня; рекомендувати членів до складу керівних органів партійних організацій вищого рівня; рекомендувати своїх представників у депутати всіх рівнів і на посади сільських, селищних, міських голів. Первинні організації партії замкнуті у діяльності на своєму регіональному рівні і мають незначні можливості впливати на загальну партійну політику. Основними завданнями первинних організацій залишається виконання партійних рішень і розгляд заяв громадян про вступ до партії.

Практика виборів в Україні засвідчила, що законодавство не забезпечує належного контролю за використанням коштів виборчих фондів політичних партій (блоків). Відсутність незалежного аудиту їхніх витрат залишає актуальним питання підзвітності та підконтрольності політичних партій (блоків) громадськості. Механізм контролю за тіньовим фінансуванням політичних партій (блоків) ускладнюється відсутністю вимог у законодавстві оприлюднювати усі витрати і надходження та публікувати достовірні звіти. Таким чином, єдиним джерелом інформації залишаються офіційні повідомлення партій про надходження коштів на рахунки їхніх виборчих фондів. Українське законодавство не стимулює скорочення витрат на виборчі кампанії, а навпаки вони стають дедалі дорожчими.

З'ясовано, що законодавчо не визначено механізму фінансового контролю та санкцій за порушення вимоги щорічно публікувати в загальнодержавних ЗМІ фінансовий звіт про доходи і видатки, звіт про обсяг та напрямки використання коштів, звіт про майно політичної партії. Закон "Про політичні партії в Україні" не зобов'язує політичні партії повідомляти Міністерство юстиції України про виконання вимоги закону щорічно публікувати фінансовий звіт. Як наслідок, склалася така ситуація, що політичні партії ні перед ким не звітують ні про джерела надходження коштів, ні про їх використання.

Виявлено, що існує пряма залежність між системою фінансування політичних партій і їхньою організаційною структурою. Непрозора система фінансування політичних партій в Україні призводить до недемократичного характеру внутрішньої організації партій, оскільки партійне керівництво складається або з людей, які перебувають під впливом бізнесових структур, або безпосередньо з бізнесменів, які прагнуть через партію потрапити до влади.

Встановлено, що значна частина політичних партій не має зареєстрованих місцевих осередків у всіх адміністративно-територіальних частинах країни, тобто не є такими партійними організаціями, що ведуть систематичну роботу безпосередньо з громадянами на місцях. Найбільш розвинуті політичні партії змогли поширити свою організаційну мережу в

кращому випадку до рівня районів. Політичні партії намагаються зареєструвати лише регіональні організації в більшості регіонів країни (як того вимагає законодавство) і зовсім не працюють на розбудову своєї мережі на локальному рівні.

При дослідженні організаційних особливостей політичних партій було взято до уваги ідеологічний, електоральний і генетичний (походження) аспект розвитку політичних партій. Аналіз показав, що перші посткомуністичні партії в Україні мали тенденцію набувати організаційну форму двох типів. З одного боку, це були партії, народжені масовими рухами протесту проти радянського режиму (Народний рух за перебудову і похідні від нього партії). З іншого боку, формувалися партії, які пристосували традиційну комуністичну модель сильної партійної організації з жорсткою дисципліною до нових умов. Це була Соціалістична партія України (лідер – О. Мороз), а після зняття заборони у 1993 році – Комуністична партія України (лідер – П. Симоненко), яка успадкувала як організаційну інфраструктуру, так і матеріальні ресурси КПУ/КПРС.

З точки зору організаційного розвитку, особливістю першого покоління політичних партій в Україні, які формувалися протягом 1991-1994 років, було те, що більшість політичних партій утворювалося знизу, внаслідок ініціативи колишніх дисидентів або вияву громадянської позиції простих політично активних громадян, а не на основі домовленостей в межах парламенту, що стало практикуватися пізніше. Друге покоління партій формувалося протягом 1994-1998 років і було, головним чином, засноване на конфігураціях влади. Штучно створені політичні партії потребували формальних організаційних структур, щоб виробити масову підтримку, необхідну для електорального успіху. Третє покоління партій формувалося з 1998-го року і його особливості збереглися, фактично, до сьогодні. Головною особливістю політичних партій останнього періоду є захист та представлення ними вузько-групових інтересів.

У результаті проведеного аналізу організаційної структури політичних партій з використанням надбань західної партології про трансформацію організаційних типів партій виявлено, що в Україні найефективнішою стратегією партійного будівництва виявилась стратегія створення партії “всеохоплюючого” типу, яка у взаємодії з виборцями покладається на ЗМІ і політичні технології, а за своєю організаційною структурою нагадує різновид “сучасної кадрової партії”. Українські партії також є далекими від масових партій західного зразка. Навіть КПУ, яка має порівняно високу щільність членства і розвинену мережу місцевих осередків, не відповідає класичному розумінню її як масової партії і є відносно слабкою організаційно у порівнянні з масовими партіями в західних партійних системах.

З’ясовано, що жодна політична партія в Україні не відображає повністю якийсь один з ідеальних типів партій. Політичні партії поєднують особливості декількох типів партій, але мають при цьому тенденцію схилитися до одного з них. Політичні лідери в Україні були не дуже обтяжені історичним минулим масових партій і вибирали “всеохоплюючий” тип партій з точки зору соціальної бази, а в основу організації партій клали модель “сучасної кадрової партії”. Слабо організовані місцеві осередки, незначне членство, де члени парламенту і міністри складають головний виборчий ресурс, персоніфіковане керівництво наближають політичні партії в Україні до типу кадрових партій. Проте, цей тип – модифікований, сучасний, відмінний від свого історичного попередника, який з’явився в ХІХ ст., за зовсім інших соціальних і політичних умов (наприклад, обмежене виборче право).

У **третьому розділі** – *“Шляхи оптимізації механізму державного впливу на організаційний розвиток політичних партій в Україні”* – розглянуто основні інституційні чинники організаційного розвитку політичних партій та розкрито зміст і сутність основних шляхів оптимізації механізму державного впливу на організаційний розвиток політичних партій в Україні.

Аналіз інституційних чинників організаційного розвитку політичних партій в Україні показав, що механізми інституційного впливу партійної та виборчої систем не сприяли

інституціоналізації політичних партій. Інституційна слабкість партій проявляється у їхній організаційній нестійкості. Це зумовлює нагальність дослідження сучасного стану інформаційних, фінансових та організаційно-правових інструментів державного впливу на організаційний розвиток політичних партій в Україні в аспекті їх відповідності принципам врядування у демократичному суспільстві.

З'ясовано, що слабкість політичних партій в Україні переважно не пов'язана ні з культурними причинами, ні з недосвідченістю еліт і/або мас щодо діяльності в демократичних умовах, а випливає з контексту політичної діяльності (напрямку й типу соціально-економічного розвитку) та є наслідком несистемності механізму державного впливу на організаційний розвиток політичних партій.

Спираючись на аналіз функціонування діючих механізмів державного впливу у сфері діяльності політичних партій, умови національного законодавства та соціокультурні особливості України, розроблено основні напрямки оптимізації механізму державного впливу на організаційний розвиток політичних партій в Україні. Запропоновано зміни до Закону "Про політичні партії в Україні" в частинах: організаційно-правового інструменту державного регулювання на створення і реєстрацію політичної партії; прозорості фінансування та наповнення виборчих фондів і проведення незалежного фінансового аудиту; сприяння рівноправності усіх політичних партій, їх підконтрольності та підзвітності, підвищення правової культури членів партії; інформаційної діяльності політичних партій, доступності інформації про їх фінансову та організаційну роботу.

Обґрунтовано доцільність запровадження часткового державного фінансування, що стосується відшкодування витрат на виборчу кампанію та розширення повноважень Центральної виборчої комісії щодо проведення на її замовлення незалежного аудиту відповідності фінансування партій (блоків) чинному законодавству. Запровадження прямого державного фінансування статутної діяльності політичних партій має ряд недоліків, особливо негативно впливає на розвиток партій на місцях і має тенденцію перетворення їх в картельні партії.

На основі обрахування індексів ефективної кількості партій (ENP) та ефективної кількості електоральних партій (ENEP), індексу фракційності (F) та індексу Педерсена (IPed) виявлено, що механізми державного впливу на формування партійної та виборчої систем не сприяли інституціоналізації політичних партій, як це передбачає теорія інституціоналізму. Індекс ефективної кількості партій (ENP) виявився значно нижчим, ніж кількість партій у парламенті, що вказує на істотні диспропорції у вазі партій. Індекс ефективної кількості електоральних партій (ENEP) виявився більшим, ніж кількість партій у парламенті, а це вказує на те, що електорально привабливими було більше партій, ніж та кількість, що пройшла до парламенту. Загалом середні значення ENP і ENEP в Україні на сучасному етапі приблизно такі, як вони були в країнах ЦСЄ на початку становлення багатопартійності у 1990-х роках.

Індекс фракційності (F), розрахований за методикою Д. Райє, у досліджуваній період в Україні не був нижчим 0,70, що свідчить про збереження значної фрагментації партійної системи на рівні парламенту. Подібний до українських показників індекс фракційності був в Західній Європі лише в 20-х роках ХХ ст. і складав 0,75. Недосконалість законодавства України не сприяє інституціоналізації політичних партій, а, навпаки, спонукає їх до формальної діяльності.

Враховуючи досвід демократичного врядування, доцільно внести зміни до статті 2, замінивши існуюче визначення політичної партії як "zareєстрованого згідно з законом добровільного об'єднання громадян-прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах" на визначення, запропоноване Венеціанською комісією, що розуміє політичні партії як "об'єднання осіб, однією з цілей якого є участь в управлінні публічними справами через висунення кандидатів на вільних і демократичних виборах". Друге визначення краще відображає принципи

демократичного врядування і є втіленням сучасної парадигми політичних партій як інституту влади і інституту громадянського суспільства, що забезпечує взаємозв'язок держави із суспільством.

З метою диверсифікації джерел фінансування політичних партій і уникнення залежності від державного фінансування у частині відшкодування державою витрат партій (блоків), пов'язаних з участю у виборах народних депутатів, статтю 17 пропонуємо доповнити положенням, що передбачатиме встановлення податкових пільг для фізичних осіб, які жертвують кошти.

Статтю 17 пропонуємо також доповнити чіткими вимогами щодо обсягу інформації, яка має міститись у звітах про доходи, витрати і майно партії, та встановленням кінцевого строку опублікування партійних звітів у офіційних виданнях “Голос України” і “Урядовий кур'єр”. За невиконання цих вимог мають бути встановлені санкції – від штрафу до анулювання свідоцтва про реєстрацію.

З метою підвищення внутрішньопартійної демократії статтю 8 Закону варто доповнити вимогою про обов'язкове визначення у статутах політичних партій порядку реалізації права членів бути обраними до статутних органів партії і їх місцевих організацій та процедури обрання партійних лідерів.

З метою інституціалізації політичних партій доцільно внести поправку до Закону України “Про вибори народних депутатів”, яка передбачатиме збільшення виборчого бар'єру для виборчих блоків політичних партій: з 3% до 10%, якщо виборчий блок складається з двох політичних партій, та до 15%, якщо виборчий блок складається з трьох і більше політичних партій.

Практичне запровадження розроблених пропозицій сприятиме: функціонуванню політичних партій відповідно до принципів демократичного врядування; прозорості фінансування діяльності політичних партій і виборчих кампаній; доступності інформації про політичні партії; підвищенню внутрішньопартійної демократії та професійності, демократичності й публічності їх діяльності.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі проведено теоретичне узагальнення та обґрунтовано висновки щодо оптимізації механізму державного впливу на організаційний розвиток політичних партій, визначено організаційний тип політичних партій в Україні. Отримані результати показують, що вихідна методологія виявилася ефективною, поставлені завдання реалізовані і мета досягнута. На основі здійсненого дослідження сформульовано такі основні висновки та пропозиції.

1. Узагальнено та з'ясовано концептуальні засади дослідження організаційного розвитку політичних партій як суб'єктів владних відносин. Політичні партії як суб'єкти владних відносин є одиницею аналізу у політичному підході до державного управління, оскільки не лише представляють інтереси населення чи окремих його груп, а й забезпечують рекрутування осіб на відповідні державні посади.

Використовуючи розроблену нами систему показників, ми змогли проаналізувати відповідність українських партій потребам і завданням розвитку суспільства і його політичної системи, більш якісно пояснити їхній організаційний розвиток, виявити вплив на них держави та з'ясувати особливості механізму, за допомогою якого такий вплив здійснювався. В результаті, ми виділили чотири таких показники: (1) кількість членів партії і тип членства (М. Дюверже), (2) організаційна структурованість (А. Панеб'янко), (3) автономія партії (К. Джанда), (4) концентрація влади (М. Дюверже, К. Джанда, А. Панеб'янко).

2. Визначено специфіку механізму державного впливу на організаційний розвиток політичних партій в Україні, яка вказує на те, що на сьогоднішній день інструменти впливу, за допомогою яких держава намагається спрямувати певним чином діяльність партій, ще не

перетворилися на єдиний комплексний механізм регулювання організаційного розвитку політичних партій в Україні. В дисертаційному дослідженні виявлені ефекти від функціонування механізмів державного впливу на організаційну структуру партій в Україні і за результатами проведеного аналізу запропоновано альтернативний механізм державного впливу на організаційний розвиток політичних партій в Україні. Головне завдання полягає в тому, щоб перейти від несистемного, фрагментарного державного впливу до створення системного механізму державного регулювання організаційним розвитком політичних партій в Україні.

На основі проведеного аналізу наукової літератури з державного управління запропоновано поділяти механізми держави у сфері діяльності політичних партій на такі види: механізм державного управління у сфері діяльності політичних партій, механізм державного регулювання розвитку політичними партіями і механізм державного впливу на організаційний розвиток політичних партій. Обґрунтовано доцільність використання у науці з державного управління поняття “механізм державного впливу на організаційний розвиток політичних партій” як набір безпосередніх інструментів, що застосовуються для досягнення поставлених цілей, передбачених відповідною державною політикою у сфері організаційного розвитку політичних партій.

3. Проаналізовано організаційні ресурси політичних партій в Україні за допомогою теоретичної моделі трьох “облич” партії Р. Катца і П. Майра. Враховано ресурси, якими володіє кожна організаційна складова партії, та рівень взаємозалежності між ними (співпрацю чи альтернативну їй автономну діяльність).

Доведено, що в українській практиці баланс сил між парламентською фракцією і центральним партійним керівництвом схиляється на користь останнього, що свідчить про домінування в партії лідера. Саме партійний лідер є домінуючим організаційним центром всередині партії.

Встановлено, що особливістю політичних партій в Україні є те, що влада зосереджена в руках їхніх лідерів, тоді як роль членства є другорядною. Причиною низького рівня партійного членства є не лише фінансове питання (внески є незначними на противагу альтернативним внескам приватних донорів), а й незначна довіра населення до партій як політичних інститутів. Процес прийняття рішень всередині партії – бюрократизований і централізований, а члени партії та її депутати перебувають під контролем обраного лідера. Політичні партії в Україні мають не тільки незначне членство, а й слабку нерозвинену організаційну структуру.

4. Досліджено основні чинники впливу на механізм інституціалізації політичних партій і встановлено, що існує пряма залежність між системою фінансування та організаційною структурою політичних партій. Непрозора система фінансування політичних партій в Україні призводить до недемократичного характеру їх внутрішньої організації, оскільки партійне керівництво складається або з людей, які перебувають під впливом бізнесових структур, або безпосередньо з бізнесменів, які прагнуть через партію потрапити до влади. Відповідно деформується сама функція партії, як політичного інституту, яка спрямовує свою діяльність не стільки на представлення чи захист інтересів електорату, скільки на задоволення вузькокорпоративних інтересів своїх фінансових донорів. Таким чином, виборці перетворюються із суб’єкта влади на реципієнтів виборчих технологій. Подальша орієнтація партії на електорат умовна. Аналіз отриманої інформації, дає нам підстави говорити про те, що політичні партії в Україні не відповідають основним принципам діяльності, а саме: відкритості, демократичності та відповідальності. До того ж фактичне фінансування політичних партій відбувається непрозоро, за схемами, які існують поза межами законодавства.

Результати застосування індексів для оцінки стану політичних партій в Україні показують, що механізми інституційного впливу партійної та виборчої систем не сприяли інституціалізації політичних партій. Інституційна слабкість політичних партій проявляється

у їхній внутрішній недемократичності, відсутності політичної і правової культури у внутріпартійних відносинах, а також у відносинах між партіями.

5. З'ясовано організаційний тип політичних партій в Україні у процесі суспільних трансформацій. Проведений аналіз організаційного розвитку політичних партій в Україні відповідно до визначених показників дозволяє стверджувати, що партії, які склалися в 1990-х рр., належать до “всеохоплюючого” (catch-all) типу за їх орієнтацією на широку (і невизначену) соціальну базу та електоральну підтримку, а за організаційним типом найближче стоять до різновиду “сучасної кадрової партії”. На відміну від традиційних “кадрових партій” їм притаманний низький рівень професіоналізації. Значною мірою ця особливість обумовлена доступністю комерційного політичного консалтингу, тобто послуг так званих “політтехнологів”. Для успішної трансформації в новий організаційний тип політичним партіям в Україні необхідно виробити засоби електоральної мобілізації, альтернативні персоналізму і адміністративному тиску, одним із яких є ідеологія.

В різні періоди становлення і розвитку багатопартійності в Україні політичні партії відрізнялися між собою організаційною структурою. Політичні партії перших років незалежності більше нагадували масовий тип партій, ніж пізніші партійні утворення, які володіють особливостями “всеохоплюючого” та “кадрового” типу партій. Частковим виключенням з цього правила є КПУ, яка має порівняно високу щільність членства і розвинену мережу місцевих осередків. Проте й вона є відносно слабкою організаційно у порівнянні з масовими партіями західних країн. Значна частина політичних партій в Україні є “законсервованими” квазіпартійними структурами, які не мають розвиненої мережі первинних осередків, а отже і відповідних організаційних ресурсів для проведення повсякденної партійної роботи і тому не мають значного впливу на політичні процеси в державі.

6. Запропоновано практичні рекомендації щодо оптимізації механізму державного впливу на організаційний розвиток політичних партій в Україні:

- відновити призупинену норму Закону “Про політичні партії в Україні” в частині державного фінансування, що стосується відшкодування витрат на виборчу кампанію;
- ввести можливість застосування до партій санкцій у вигляді штрафів за порушення положень в частині фінансової звітності та публічного доступу до інформації стосовно членства партії, організаційної мережі їхніх осередків;
- узгодити правила фінансування партій і виборчих кампаній;
- закріпити повноваження щодо здійснення контролю за партіями за незалежними органами.

Результати дослідження можуть стати підґрунтям для інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади, застосовуватися в процесі наукової експертизи законопроектів з питань законодавчого регулювання діяльності політичних партій, подальшого вдосконалення механізму державного впливу на організаційний розвиток політичних партій в Україні.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Лебедюк В.М. Політичні партії в Україні: визначення організаційного типу / В.М. Лебедюк // Демократичне врядування [Електронний ресурс] : електрон. наук. фах. вид. ЛРІДУ НАДУ. – Вип. 4. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2009. – Режим доступу: <http://www.lvivacademy.com/visnik4/fail/+Lebedjuk.pdf>. – Заголовок з екрану.

2. Лебедюк В.М. Методологічні проблеми дослідження партійних організацій у посткомуністичних країнах / В.М. Лебедюк // Ефективність державного управління [Текст] : зб. наук. пр. – Вип. 20 / за ред. Проф. В.С. Загорського, доц. А.В. Ліпенцева. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2010. – С. 112-121.

3. Лебедюк В.М. Вдосконалення механізму державного впливу на організаційний розвиток політичних партій / В.М. Лебедюк // Державне управління: удосконалення та розвиток [Електронний ресурс] : електрон. наук. фах. вид. Академії муніципального управління. – Вип. 6. – К. : Академія муніципального управління, 2011. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=292>. – Заголовок з екрану.

4. Лебедюк В.М. Фінансування політичних партій в Україні: механізми державного контролю / В.М. Лебедюк // Інвестиції: практика та досвід [Текст] : наук.-прак. журн. – К. : Чорноморський державний університет ім. П. Могили, 2011. – Вип. 14. – С. 122-131.

Статті в інших виданнях

5. Лебедюк В.М. Організаційний баланс ресурсів політичних партій в Україні / В.М. Лебедюк // Сучасна українська політика [Текст] : зб. наук. пр. – К. : Український центр політичного менеджменту, 2010. – Вип. 21. – С. 136-146.

6. Лебедюк В.М. Політичні партії в посткомуністичних країнах на шляху до Європейського Союзу: організаційні тенденції / В.М. Лебедюк // Наукові записки “Транскордонне співробітництво у контексті перспектив європейської інтеграції України”. Серія “Політичні науки” [Текст] : зб. наук. пр. – Острог : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2010. – Вип. 4. – С. 301-310.

Статті у міжнародних виданнях

7. Лебедюк В.Н. Тенденции организационного развития политических партий Украины / В.Н. Лебедюк // Политические партии и политическая конкуренция в недемократических обществах [Текст] / Под ред. Ю.Г. Коргунюка, Е.Ю. Мелешкиной, Г.М. Михалевой. – М. : ИНИОН РАН, 2010. – С. 199-210.

Тези доповідей

8. Лебедюк В.М. Методологічні проблеми аналізу організаційної структури політичних партій / В.М. Лебедюк // Демократичні стандарти врядування й публічного адміністрування [Текст] : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (4 квітня 2008 р., м. Львів) : у 2 ч. Ч. 2. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2008. – С. 135-138.

9. Лебедюк В.М. Соціологічні поділи і політичні партії в Україні / В.М. Лебедюк // Громадський рух та становлення громадянського суспільства в Україні [Текст] : матер. всеук. конф. (8 жовтня 2008 р., м. Сімферополь). – Сімферополь : ЦРОНІ, 2008. – С. 91-94.

10. Лебедюк В.М. Структурування політичних партій: теоретико-методологічні проблеми / В.М. Лебедюк // Демократичне врядування в контексті глобальних викликів та кризових ситуацій [Текст] : матер. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (3 квітня 2009 р., м. Львів) : у 2 ч. Ч. 1. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2008. – С. 88-92.

11. Лебедюк В.М. Інституційний вплив на формування політичних партій в Україні / В.М. Лебедюк // Реформування системи державного управління та державної служби: теорія і практика [Текст] : матер. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (22 жовтня 2010 р., м. Львів) : у 2 ч. Ч. 1. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2010. – С. 98-102.

12. Лебедюк В.М. Організаційний баланс ресурсів політичних партій в Україні / В.М. Лебедюк // Україна у стані перманентного вибору: духовно-культурні, соціально-економічні та політико-правові стратегії [Текст] : матер. Х ювілейної наук.-практ. конф. (20 травня 2010 р., м. Київ). – Київ : Національна академія управління, 2011. – С. 162-163.

АНОТАЦІЯ

Лебедюк В. М. Організаційний розвиток політичних партій в Україні: оптимізація механізму державного впливу. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. – Львів, 2012.

Дисертація присвячена висвітленню концептуальних основ дослідження організаційного розвитку політичних партій як суб'єктів владних відносин. Обґрунтовано сутність механізму державного управління у сфері діяльності політичних партій, механізму регулювання політичних партій, механізму державного впливу на організаційний розвиток політичних партій. Сформовано авторський варіант методології дослідження механізмів інституціоналізації політичних партій в Україні.

У роботі розкриваються особливості організаційного розвитку політичних партій в Україні. Досліджено організаційні ресурси політичних партій та основні чинники державного впливу на інституціоналізацію політичних партій. Дослідження є першою спробою аналізу вітчизняних механізмів державного впливу на організаційний розвиток політичних партій в Україні.

Науково обґрунтовані практичні рекомендації щодо оптимізації механізму державного впливу на організаційний розвиток політичних партій в Україні. Визначено організаційний тип політичних партій в Україні. Підтвердилась гіпотеза, що політичні партії в Україні мають слабку, залежну від лідера партійну організацію з незначною членською базою. За широкою (і невизначеною) соціальною та електоральною базою вони тяжіють до "всеохоплюючого" типу партії, а за організаційними особливостями найбільше нагадують різновид "сучасної кадрової партії". Частковим виключенням з правила є КПУ, яка має порівняно високу щільність членства і розвинену мережу місцевих осередків, але відносно слабка організаційно у порівнянні з масовими партіями в західних партійних системах. Гіпотеза була емпірично перевірена на прикладі парламентських партій в Україні.

Запропоновано вдосконалити механізм державного впливу на організаційний розвиток політичних партій і перейти від фрагментарного механізму державного впливу до механізму державного регулювання розвитку політичних партій.

Ключові слова: механізми державного впливу на організаційний розвиток політичних партій, політична партія, типи політичних партій, організаційні ресурси політичних партій.

АННОТАЦИЯ

Лебедюк В. Н. Организационное развитие политических партий в Украине: оптимизация механизма государственного воздействия. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по государственному управлению по специальности 25.00.02 - механизмы государственного управления. - Львовский региональный институт государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины. - Львов, 2012.

Диссертация посвящена освещению концептуальных основ исследования организационного развития политических партий как субъектов властных отношений. Обосновано сущность механизма государственного управления в сфере деятельности политических партий, механизма регуляции политических партий, механизма государственного влияния на организационное развитие политических партий. Сформирован авторский вариант методологии исследования механизмов институционализации политических партий в Украине.

В работе раскрываются особенности организационного развития политических партий в Украине. Исследованы организационные ресурсы политических партий и основные факторы государственного влияния на институционализацию политических партий. Исследование является первой попыткой анализа отечественных механизмов государственного влияния на организационное развитие политических партий в Украине.

Научно обоснованы практические рекомендации по оптимизации механизма государственного влияния на организационное развитие политических партий в Украине. Определены организационный тип политических партий в Украине. Подтвердилась гипотеза,

что политические партии в Украине имеют слабую, зависимую от лидера партийную организацию с незначительной членской базой. Они тяготеют к “catch-all” типу партии за критерием широкой (и неопределенной) социальной и электоральной базы, а за организационными особенностями скорее являются разновидом “современной кадровой партии”. Частичным исключением из правила является КПУ, которая имеет сравнительно высокую плотность членства и развитую сеть местных организаций, но она тоже – относительно слабая организационно по сравнению с массовыми партиями в западных партийных системах. Гипотеза была эмпирически проверена на примере парламентских партий в Украине.

Предложено усовершенствовать механизм государственного влияния на организационное развитие политических партий и перейти от фрагментарного механизма государственного воздействия к механизму государственного регулирования развития политических партий.

Ключевые слова: механизмы государственного влияния на организационное развитие политических партий, политическая партия, типы политических партий, организационные ресурсы политических партий.

SUMMARY

Vitalii M. Lebediuk Organizational development of political parties in Ukraine: optimization of state influence mechanism. – Manuscript.

The thesis for a Candidate of Science degree in Public Administration speciality 25.00.02 – Mechanisms of Public Administration. – Lviv Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine. – Lviv, 2012.

The thesis is concerned with elucidation of conceptual basics of investigation of political parties' organizational development as subjects of authority relations. The entity of the state influence mechanism in the sphere of political parties' activity, political parties' regulation mechanism, mechanism of state influence on organizational development of political parties was grounded in the thesis. The author's version of methodology for investigation of political parties' institutionalization mechanism in Ukraine was formed.

The paper presents the special features of political parties' organizational development in Ukraine. Organizational resources of political parties and main factors of state influence on political parties' institutionalization were investigated. This research is the first attempt in Ukraine to analyse domestic mechanisms of state influence on organizational development of political parties.

Practical recommendations concerning optimization of state influence mechanism on organizational development of political parties in Ukraine were established. The organizational type of political parties in Ukraine was determined. The hypothesis has been confirmed in the thesis that political parties in Ukraine have weak and leader dependent party organization with small membership base. Thus, according to their broad (and undefined) social and electoral base they are similar to “catch-all” type of political party and according to their organizational features they resemble a cert of “modern cadre party”. Partial exception is CPU (Communist Party of Ukraine), which has comparatively high membership solidity and developed network of local offices, but is relatively weak in organization in comparison with mass parties in western party systems. The hypothesis was empirically verified on the example of parliamentary parties of Ukraine.

It was proposed to improve the mechanism of the state influence on organizational development of political parties and to proceed from fragmentary state influence mechanism to the mechanism of state regulation of political parties.

Key words: mechanism of state influence on organizational development of political parties, political party, types of political parties, organizational resources of political parties.